

Наталія Борбич

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Соціальна компетентність є необхідною умовою успішної діяльності студентів педагогічних коледжів, оскільки саме соціальна компетентність фахівця свідчить про оволодіння ним не лише навичками професійної діяльності, але й соціальною відповідальністю за результати своєї професійної праці, необхідні для повноцінного виконання соціальних функцій фахівця освітньої сфери. Соціальна компетентність є результатом професійної підготовки майбутніх педагогів у коледжі та проявляється в готовності студентів творчо вирішувати професійні завдання, пов'язані із творенням особистості учня, формуванням його як активного громадянина своєї держави, підготовкою до активного входження в суспільство.

Ключові слова: *майбутній фахівець, професійна підготовка, соціалізація, соціальна компетентність, студенти педагогічних коледжів.*

Студенти педагогічних коледжів є особливою соціальною категорією, яка організаційно об'єднана інститутом вищої освіти і характеризується високим освітнім рівнем, соціальною активністю, достатньо гармонійним поєднанням інтелектуальної та соціальної зрілості, готовністю до самовизначення та соціального становлення. Саме вони транслюють засвоєні соціальні знання, цінності та досвід, закладають основи соціальної активності, моральної підготовленості підростаючого покоління до життя в суспільстві. Власне це й зумовлює цілеспрямовану підготовку студента до обраної педагогічної професії та є необхідною умовою соціальних перетворень, оскільки саме через навчання у коледжі формуються особистісно-важливі якості та досвід суспільної поведінки.

Соціальна компетентність студентів педагогічних коледжів передбачає відкритість до світу й відповідальність за навколишнє соціальне середовище, вміння працювати в студентському колективі, здатність спілкуватися і є одним із наступних видів компетентностей, загальноприйнятих у європейських країнах: предметна компетентність (subject-matter competence) – передача знань і незалежне оперування ними; особистісна компетентність (personal competence) – розвиток індивідуальних здатностей і талантів, поінформованість у власних сильних і слабких сторонах, здатність до самоаналізу; методологічна компетентність

(methodological competence) є умовою розвитку предметної компетентності і передбачає гнучкість мислення, самоосвіту, здатність до незалежного розв'язання проблем, самовизначення [7, с. 72].

Формування соціальної компетентності студентства є важливою психолого-педагогічною й соціальною проблемою, вирішення якої торкається основних питань суспільства й освіти, оскільки в умовах соціально-економічних змін перед освітою стоїть завдання не просто дати майбутнім фахівцям певний рівень знань, умінь і навичок з основ педагогічної діяльності, але й забезпечити здатність і готовність жити в сучасному суспільстві, досягати соціально значимих цілей, ефективно взаємодіяти й вирішувати життєві проблеми.

Як зауважує І. Зарубінська, нині не існує цілісної й загальної теорії формування соціальної компетентності особистості у студентському віці. Дослідження переважно зосереджені на механізмах і способах формування окремих складових досліджуваного феномена. Йдеться про розвиток розумових і навчальних дій, наголошується на важливості діяльності як активності особистості загалом. Розглядаються механізми формування окремих якостей та характеристик особистості, які становлять зміст особистісного компонента соціальної компетентності. Детермінантами формування соціальної компетентності особистості є комплекс макро-соціальних, мікросоціальних та суб'єктивних чинників [2, с. 73].

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів, визначенні якостей та вмінь, які сприятимуть досягненню цілей.

Звернемося до аналізу основного поняття дослідження – формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів. Термін «формування» у довідковій літературі трактується як «дія» за значенням дієслова «формувати»; формувати – надавати чому-небудь форми, вигляду; організовувати, складати, створювати [6, с. 1577]. В. Сластьонін тлумачить поняття «формування» як процес оволодіння сукупністю стійких властивостей та якостей особистості [5]. О. Гребенюк «формування» трактує як управління розвитком індивідуальності, при цьому управління виступає у значенні «впливу» на ті чи інші компоненти [1].

У нашому дослідженні термін «формування» розглядаємо як спеціально організований процес, що надає цілеспрямований характер і прискорення становленню особистості, її готовності до успішної життєдіяльності через утворення та розвиток особистих властивостей, оволодіння певним видом професійної діяльності. Це процес, у якому одна спеціально створена соціально-педагогічна ситуація змінює іншу, при цьому кожна із них підпорядкована вирішенню конкретної педагогічної мети – формуванню соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів.

І. Зарубінська формування соціальної компетентності студентів вважає процесом, який здійснюється відповідно до загальних закономірностей формування цього феномена, проте має свої особливості, що визначаються родовими характеристиками саме соціальної компетентності, специфікою її складових та змістом професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів [2, с. 214].

На думку С. Краснокутської, особливої значимості набуває проблема формування соціальної компетентності студентів, оскільки вона здатна вирішити будь-яку конфліктну ситуацію завдяки сформованості у студентів соціально значимих якостей і вмінь, які сприяють засвоєнню ними соціального досвіду, набуттю соціально-моральних цінностей, норм, правил поведінки, формуванню світобачення [4, с. 77–79].

Аналізуючи навчально-виховне середовище педагогічних коледжів як важливий чинник формування соціальної компетентності студентів [3, с. 67–73], зауважуємо, що для успішного досягнення студентами поставлених цілей педагоги повинні допомогти їм розвинути такі якості й уміння:

- здатність приймати правильні рішення;
- персональна відповідальність;
- здатність до спільних дій заради спільної мети;
- уміння спонукати інших працювати спільно заради досягнення мети;
- здатність слухати інших і брати до уваги те, що вони говорять;
- прагнення до суб'єктивної оцінки особистісного потенціалу членів групи, колективу;
- готовність дозволяти іншим приймати самостійні рішення;
- здатність вирішувати конфлікти і пом'якшувати суперечності;
- увага до проблем, пов'язаних із досягненням поставлених цілей;
- самостійність мислення, оригінальність;
- здатність якісно працювати в ролі підпорядкованого;
- адекватна поведінка і самоконтроль, уміння запобігати почуттям гніву і безсилля, позбавляти поспішних рішень, діяти без нападів та критики.

Організація навчально-виховного процесу у педагогічних коледжах мусить бути спрямована на самовдосконалення природних та духовних якостей, розвиток творчого потенціалу, діалогового соціального мислення, моделювання власного способу життя в соціокультурному контексті, самореалізацію творчих здібностей у процесі професійно-педагогічного становлення. Основою конструктивного підходу до процесу формування соціальної компетентності майбутніх учителів має стати внутрішня мотивація соціально спрямованої діяльності студентів, цілісне ціннісне пізнання соціальної дійсності, освітня творчість, спрямована на розумове,

моральне, естетичне вдосконалення, розвиток соціального інтелекту.

Змістове наповнення педагогічної діяльності у коледжі повинно бути окреслене логічним поєднанням навчально-пізнавальної, науково-дослідницької інформації, виховної діяльності, волонтерської роботи, студентського самоврядування, оцінним ставленням та діями з реалізації ціннісного вибору, спрямованого на виховання та самовиховання.

Здійснений нами теоретичний аналіз формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів, по-перше, дав змогу виявити особливості їх формування, які нерозривно пов'язані з вибором життєвої позиції, становленням ідентичності, пізнанням внутрішнього світу й зумовленою цим потребою самовизначення у житті, розвитком соціального мислення і саморегуляцією поведінки, розширенням рольового репертуару. По-друге, соціальна компетентність залежить від успішності протікання процесу соціалізації студента в нових умовах середовища педагогічного коледжу, де він включається в особливу систему взаємовідносин, спілкування з педагогами різного профілю, з дорослими людьми, ровесниками, займаючи серед них нове місце і виконуючи нові функції.

Тому, на нашу думку, характерними особливостями формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів є такі: розвиток та становлення самооцінки, активізація саморегуляції, прагнення до самоактуалізації, завершення формування суб'єктивної картини світу й уявлення про місце свого «Я», розширення простору соціальних інтересів, формування суспільної спрямованості особистості, підвищене емоційне переживання студента, активна адаптація до нових умов, соціальна та психологічна гнучкість, що сприяє адекватній реакції на зміни, оволодіння певним комплексом соціальних ролей дорослої людини, здатність до соціального мислення та соціального інтелекту (наприклад, здібності адекватно визначати свою поведінку й поведінку інших людей), самостійність у вирішенні проблемних завдань, пізнання внутрішнього світу, потреба самовизначення у житті.

З метою визначення рівнів сформованості соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів необхідно окреслити критерії та показники сформованості вказаного поняття, що є перспективою наших подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гребенюк О. С. Основы педагогики индивидуальности : учеб. пособие / О. С. Гребенюк, Т. Б. Гребенюк. – Калининград : Калинингр. гос. ун-т, 2000. – 572 с.
2. Зарубінська І. Б. Теоретико-методичні основи формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів економічного

- профілю : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Зарубінська Ірина Борисівна. – К., 2011. – 505 с.
3. Иванов Д. А. Компетентный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий : учебно-методическое пособие / Д. А. Иванов, К. Г. Митрофанов, О. В. Соколова. – М. : АПК и ППРО, 2005. – 101 с.
 4. Краснокутская С. Н. Социальная компетентность как качественная характеристика процесса социализации студентов / Светлана Николаевна Краснокутская // Сборник науч. трудов Северо-Кавказского гос. техн. ун-та. Серия : Гуманитарные науки. – Ставрополь : СевКавГТУ, 2005. – № 1 (13). – С. 77–79.
 5. Слостенин В. А. Педагогика / В. А. Слостенин. – М. : Просвещение, 1977. – 362 с.
 6. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – 4-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – 1632 с.
 7. Definition and Selection of Competencies. Country Contribution Process: Summary and Country Report. – Uri Peter Trier. – University of Neuchâtel, October, 2001. – 279 p.